

Ба Шурои диссертациони 6D.KOA-018 назди
Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025,
Тоҷикистон, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 17)

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи Рачабзода Сорбон Абдусалом дар мавзӯи «Ташаккул ва инкишофи институти тоҷони зарар аз ҷиноват дар Тоҷикистон», барои дарёфти дараҷаи илми номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълим дар бораи ҳуқуқ ва давлат пешниҳод шудааст (Душанбе, 2022. – 33 сах.)

Бо қабул гардидани Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 1994, кишвари мо ба сатҳи нави рушди давлатдорӣ, иқтисодиёт ва низоми ҳуқуқӣ қадам гузошта, принсипҳои демократӣ, волоияти қонун, ҳуқуқбунёдии давлат, ташаккули ҷомеаи шахрвандӣ, инчунин арзиши олии будани инсон, ҳуқуқ ва озодии ӯро эълон кард.

Миёни Конститутсияҳои Тоҷикистон Конститутсияи давраи соҳибистиклоли соли 1994 аввалин ҳуҷҷати асосиест, ки муқаррароти кафолати ҷаброни зарар ба ҷабридаро муқаррар кардааст. Дар фарқият, Конститутсияҳои пешин танҳо ҷаброни зарареро кафолат меоданд, ки бо амал (беамалии) мақомоти давлатӣ ё шахси мансабдори он расонида шудааст. Дар моддаи 21 Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун кафолати давлатӣ муқаррар шудани ҷаброни зарар ба ҷабридида меъёри ҳушнудкунандаи дорои қувваи олии ҳуқуқӣ мебошад, аммо то ҷи дараҷаи инъикос ёфтани он дар қонунгузори ҷиноватии кишвар ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ суолест, ки мавриди таҳлилу омӯзиши алоҳидаро талаб менамояд, ки ин мубрамии мавзӯи аз ҷониби муаллиф интихобкардашударо исбот месозад.

Ҷабридидаи ҷиноват дар ҳуқуқи ҷиноватӣ - ин пеш аз ҳама субъекти муносибатҳои муҳофизатшавандаи ҳуқуқи ҷиноватӣ мебошад, ки бевосита аз ҷиноват ба он зарар расонида шудааст. Муддати тӯлонӣ дар илми ҳуқуқи ҷиноватӣ ҷабридида танҳо субъекти муносибатҳои ҳуқуқии муқарраршудаи фаҳмида

шуда, нақш ва мақоми ӯ дар муносибатҳои моддӣ ҷинойтӣ бечавоб монда буд. Дар илми муносири ҳуқуқи ҷинойтӣ бошад, ҷабрдида ҳамчун субъекти муносибатҳои ҳуқуқии бо қонуни ҷинойтӣ ҳифзшаванда низ омӯхта мешавад. Факти содир шудани ҷинойт муносибати ҳуқуқӣ-ҷинойтиро байни шахси ҷинойткор ва давлат ба миён меорад. Гарчанде ин мавқеъ моҳиятан дуруст аст, аммо муқаммал ҳисобида намешавад, зеро дар он ҳолати ҷабрдидаи ҷинойт инъикос наёфтааст. Ҳангоми содир шудани ҷинойт пеш аз ҳама, ба қурбони ҷинойт бевосита зарари ҷисмонӣ, рӯҳӣ ва моддӣ расонида мешавад. Аз ин рӯ дуруст муайян намудани тарафҳои ин муносибатҳои ҳуқуқӣ, ки ба он шахси ҷинойт содиркарда, ҷабрдидаи ҷинойт ва ҳам давлат дохил мешавад, инчунин дуруст баҳо додан ба зарари расонидашуда ва роҳҳои ҷуброн намудани он мураккабии зиёдеро дар амалия ва назрӣ ба миён овардааст, ки таҳлилҳои ҳосро талаб менамояд.

Муаллиф дар асоси таҳлилҳои ағҷомдодаи худ пешниҳод менамояд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон фондҳои махсуси барқарор намудани ҳуқуқи манфиатҳои қурбониёни қирдорҳои ҷинойтӣ таъсис дода шаванд. Фондҳо метавонанд чӣ давлатӣ ва чӣ гайридавлатӣ бошанд, аммо онҳо бояд мақсаднок танҳо барои қонун намудани талаботи қурбониёни қирдорҳои ҷинойтӣ фаъолият намоянд. Аз фондҳои махсус ҳуқуқи ҷубронро бояд танҳо ҳамон ҷабрдидагонҳо дошта бошанд, ки бо сабабҳои гуногун (ошкор нашудани шахси қирдори ҷинойтиро содиркарда, имконияти ҷубронкунии зарарро надоштани шахси дар содир кардани қирдори ҷинойтӣ гунаҳгор ва гайра) аз имконияти бевосита аз ҷониби шахси дар содир кардани қирдори ҷинойтӣ гунаҳгор ҷуброн шудани зарар маҳрум шудаанд. Душвории асосии институти ҷуброни давлатии зарари бо ҷинойт расонидашуда маблағгузорию чунин фондҳо мебошад. Муаллиф чунин сарчашмаҳои маблағгузорию фондҳои махсуси ҳадафноки ҳифзи қурбониёни қирдорҳои ҷинойтиро пешниҳод намудааст:

- аз бучети давлатии Тоҷикистон маблағгузорӣ карда мешаванд;
- муқаррар кардани бӯчи махсуси давлатие, ки аз ҳама маҳкумшудагон дар ҷинойтҳои касдан содиршуда гунаҳгор, новобаста аз шакли ҷинойт, шакли гуноҳ, марҳилаи содиркунии, шакл ва намуди шарикӣ ва дигар омилҳои ситонидани

мешаванд;

- маблағҳои пулӣ, ки аз шахси зараррасон бо тартиби регресс ситонида мешавад (чуброни аз ҷониби давлат ба ҷабрдидагонӣ кирдори ҷиноятӣ пардохтшуда);

- маблағҳои пулӣ, ки аз аз ҳисоби ҷарима, мусодираи молумулк ва амсоли инҳо аз маҳкумшудагон ба бучети давлатӣ ворид шудаанд;

- даромадҳои ҳадафнок аз соҳмонҳои байналмилалӣ;

- дигар сарчашмаҳои имконпазир.

Пешниҳоди дигари диссертант ин ба қисми махсуси Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон моддаи 359¹ «Сӯиистифодаи ҳуқуқ ба чуброни давлатии зарар аз ҷиноят бо роҳи сохтакорӣ далелҳо» ва дар сурати қабули Кодекси ҷиноятӣ дар таҳрири нав моддаи алоҳида дар боби «ҷиноятҳо ба муқобили адолати судӣ» илова намудан, мувофиқи мақсад мебошад. Моддаи мазкур бояд ҷавобгарии ҷиноятиро барои «сохтакорӣ далелҳо оид ба содир шудани ҷиноят ва расонида шудани зарар бо кирдори ҷиноятӣ, ки бо мақсади гайриконунӣ ба даст овардани маблағ аз фонди давлатӣ ё дигар фондҳои махсуси чуброни зарар ба ҷабрдидаҳои кирдорҳои ҷиноятӣ содир шудааст» муқаррар намояд (саҳ. 16).

Ин пешниҳодҳои асоснок ва муфиди муаллиф имкон медиҳанд то механизмҳои нав ва самараноки тоҷони зарар аз ҷиноят дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қорқард қарда шаванд. Ҳамзамон нуктаҳо ва тавсияҳои амалии муаллиф метавонанд барои муқаммал гардонидани қонунгузорӣ, таҳияи барномаҳо, стратегияҳо, қонсепсияҳо, маводҳои илмӣ, таълимии муассисаҳои олии қасбӣ ва таҳияи қорҳои илмӣ истифода шаванд.

Дар қараёни таҳқиқоти диссертатсионӣ Раҷабзода С.А. аз Қонститутсияи ҚТ, санадҳои меъёрии ҳуқуқии байналмилалӣ, қорқосҳо, қонунҳо, қорқорҳои Пленуми Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, барнома ва стратегияҳои давлатӣ истифода бурдааст. Дар қорқобари санадҳои қиллӣ, инчунин баъзе қонунгузориҳои давлатҳои алоҳида дар қамти ҳифзи ҳуқуқи озодиҳои қурбонӣҳои қирдорҳои ҷиноятӣ мавриди таҳлилу омӯзиши муқоисавӣ-ҳуқуқӣ қорқор дода шуданд.

Доир ба автореферати диссертатсия эродҳои зеринро пешниҳод менамоем:

1. Унвонҷӯ дар тавсияҳои нухум ва даҳуми худ оид ба қарурияти таъсиси фондҳои махсуси ҳадафноқи ҳифзи қурбонӣҳои ҷиноят андеша баён

кардааст. Доир ба зарурияти таъсиси чунин фондҳои мақсаднок аз ҷониби муаллиф шарҳу тавзеҳи бештар талаб карда мешавад.

2. Ҳаҷми автореферати диссертатсияи Раҷабзода С.А. дар мавзӯи “Ташаккул ва инкишофи институти товони зарар аз ҷиноят дар Тоҷикистон” аз меъёр зиёд буда, муаллифро мебоист, ки онро мухатасар мекард.

Эродҳои мазкур ба сатҳу сифати рисолаи анҷомдодашуда таъсири манфӣ намерасонанд ва баръақс имконият фароҳам меоранд то ки муаллиф ҳангоми ҳалли баъзе масъалаҳо дар алоҳидагӣ мавқеи назари худро баён созад.

Бо назардошти ин гуфтаҳо ҳулоса намудан мумкин аст, ки автореферати диссертатсияи Раҷабзода Сорбон Абдусалом дар мавзӯи “Ташаккул ва инкишофи институти товони зарар аз ҷиноят дар Тоҷикистон” кори илмӣ анҷомёфта махсуб ёфта, ба талаботи муқаррарнамудаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ аз рӯйи ихтисоси 12.00.01 – Назария ва таърихи ҳуқуқ ва давлат; таърихи таълимот дар бораи ҳуқуқ ва давлат мебошад.

Тақриздиханда:

Номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти

кафедраи назария ва таърихи давлат ва

ҳуқуқи факултети ҳуқуқшиносӣ

Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес

ва сиёсати Тоҷикистон

Шокиров Ғ.А.

Имзои Шокиров Ғ.А.-ро тасдиқ мекунам:

сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси

ДДХБСТ

Мирпочоев И.Х.